

A bűn

Mindnyájan bűnre hajlók vagyunk, ez alapvető emberi tulajdonságaink közé tartozik, és bizony nemigen erősíti méltóságunkat. Pedig az értelmező szótár szerint ez utóbbi fogalom nem más, mint ember voltunknak (és értékünknek) felemelő tudata.

De mi tulajdonképpen a bűn? Vajon valóban ellentétes-e a méltósággal?

A bűnt általában külső tényezők segítségével határozzák meg: valamilyen erkölcsi vagy isteni parancs megszegéseként. Ha ehhez igazán következetesek vagyunk, akkor azt mondhatjuk, hogy a büntelenségre törekvő ember a parancssal és a parancsolóval szembeni engedelmességében valójában alárendeli, szinte föladja magát a külső (felső) hatalomnak. Márpedig ez csonkítja emberi méltóságát. Úgy tűnhet, mintha magáról a méltóságról is lemondana, csak hogy tiszta maradjon, és elnyerhesse jutalmát a halál után. A racionális külső megfigyelő számára hiányzik belőle a kritikai szemléletnek az a fajtája, amely a nem látható világ létehez el nem múló kétkedéssel közelít, és amit a „modern” embernek ugyancsak alapvető (és értékes) tartozékaként szoktak megjelölni.

Közelebbről vizsgálva azonban a dolgot, kitűnik, hogy a valóság más. Bizonyos cselekedeteiktől nem csupán a tiltás miatt állunk el, hanem mert egy bennünk (néha váratlanul) megjelenő impulzus is erre készlet. Nemcsak azért nem teszünk (ha nem teszünk) rosszat embertársainknak, mert a síron túli életben esedékes büntetés lebeg a szemünk előtt, hanem mert így érezzük jónak.

Cselekedeteink irányításában tehát nem csupán külső elvárások táplálta kötelességtudat, hanem a helyességet mérlegelő belső ösztönzés is szerepet játszik. Erkölcsi lényünk ezen, lelkiismeretnek nevezett, velünk együtt teremtett érzék segítségével ítéli meg tetteinket, és ha elégedettek lehetünk magunkkal, a jutalomért nem kell életünk végéig várnunk, hiszen máris öröm tölt el bennünket. A helyes cselekvés örömeiben igazi méltóságunkat éljük meg. Azt, amelyik nem egyszerűen ember voltunkból, hanem Istentől ajándékba kapott, valamint életünk során általunk „megtermelt” értékeinkből építkeznek.

Életünk minősége végül is a legszorosabban összefügg azzal, mennyire tudjuk elkerülni, hogy elítélendő cselekedeteinkkel, szavainkkal, gondolatainkkal, mulasztásainkkal csorbítsuk emberi méltóságunkat. Erre nincs sok esélyünk, ha magatartásunkat önzés, érdek, hatalom- vagy élvezetvágy, gőg, irigység, bosszúvágy, a jóban való restség, nem pedig az igaz és a helyes keresésének szerény igénye irányítja. Bűneink ugyanis – különösen ha elfogadjuk őket – visszahatnak ránk. Arra készletnek, hogy mentségeket keressünk önnön felmentésünkhöz, vagy hogy hamis kritériumok alapján igyekezzünk értékeinket megtalálni. Ezzel sikerülhet is ott tartani magunkat, ahova süllyedtünk.

Bűnös lépéseink minden esetben (különösen, ha utólag sem bánjuk őket) bennünk hagyják nyomaikat, befolyásolják elkövetkező cselekedeteinket, és hatásukat szétsugározzák környezetünkre, gyermekeinkre is – talán hetedíziglen.

A bűn tulajdonképpen úttévesztés. Isten „a maga képmására” teremtette lelkünket: mintha belőle szakadtunk volna ki, és – bár nyugtalanságainkat másra magyarázván, efelől is megtéveszthetjük magunkat – egész életünkben vágyunk abba a nyugalomba, biztonságba, abba a megfoghatatlan csodálatos létbe, amelyben csak Nála lehet részünk. És Ő bizony vár bennünket. Földi életünk értelme ezért az, hogy a világ elterelő hadműveletei ellenére rátaláljunk a Hozzá vezető útra, és – amennyire csak lehet – másokat is segítsünk ebben. Van, akit gonoszsága, legtöbbünket azonban gyengeségünk visz tévútra. Gőgös ostobaságunknak is áldozataivá válhatunk, ha túlságosan okosoknak tartjuk magunkat, és önkényesen értelmezzük Isten velünk szembeni elvárásait. Például ha esendő voltunk tényéből arra a következtetésre jutnánk, hogy nem is lehetünk nagyon igényesek magunkkal szemben, mert el kell fogadnunk a realitást: lám ilyenek vagyunk. Jézus azt mondta erről: „Legyetek (...) tökéletesek, amint mennyei Atyátok tökéletes.” (Máté 5,46) Ezen nem azt kell érteni, hogy olyanokká lehetünk,

mint Isten, hanem azt, hogy sohasem nyugodhatunk bele hiányosságainkba: kötelességünk arra törekedni, hogy megvalósítsuk magunkban az abszolútumot, tudván tudva, hogy el nem érhetjük soha. Mert nemcsak az eredmény, hanem a cél és az irányába tett fáradozás is minősít minket.

Napjaink társadalma a bűn fogalmát nem túlságosan kedveli, inkább csak a bűntény és a bűnöző szavakban használja, amikor valamely cselekmény a közt vagy az individuumot károsítja. A közfelfogás jórészt csak azt tartja megítélhetőnek, ami mások ellen irányul, saját személyét illetően mindenki számára az lehet a jó, amit maga annak tart. Parttalan értékbirodalmat építettünk magunknak, amibe szinte minden belefér, közben csodálkozunk a lelki dezorientáltság terjedésének arányai fölött. A rosszul értelmezett szabadság kultusza dühöng a világban, mintha Isten „igájának lerázása” után belső törvényeinktől, saját cselekedeteink reánk gyakorolt hatásától is függetleníteni akarnánk és tudhatnánk magunkat.

A bűnnél is ellenszenvesebb manapság a bűntudat fogalma, mondván, hogy az pszichikai károsodáshoz vezet. Az indokolatlan vagy az eltúlzott bűntudatra valóban semmi szükség. De aki vétkes, igenis legyen csak ennek tudatában. Ne akarjuk a lelkiismeretet pszichológiai magyarázatokkal, valamint a toleranciának az önkárosító aberráns viselkedésmódok elfogadására való kiterjesztésével elaltatni. Az a társadalom, amely különböző magyarázatokkal (gyakran eleve) felmentést ad az elkövetőnek, amely természetesnek nyilvánítja azt, ami nem természetes, büntelenné azt, aki nem büntelen, az az emberi méltóság leépítésére tör. Az ilyen társadalom nem megértő, nem megbocsájtó, hanem bűnpártoló.

A bűntudat kollektív elaltatása egy istentelen társadalomban a bűnbánatot igyekszik feleslegessé tenni, amely rendeltetése szerint Isten bocsánatát eszközölné ki számunkra. Ezt persze csak akkor nyerjük el, ha nem csupán mondjuk: *bánom*, hanem érezzük is. A megbocsátott bűn szégyenként tovább él ugyan bennünk, de megérezve Isten irgalmas szeretetét, elmúlik lelkünkön az addig nyomasztó teher.

Ne hagyjuk magunkat megcsalni se a világ, se a világhoz fűződő vágyaink által, amelyek el akarják téríteni a figyelmünket arról a tényről, hogy nem érettük vagyunk. Ha ez sikerül nekik, életünket csak elkótyavetyéljük. Maradjunk hát hűek emberi méltóságunkhoz, melynek igazi gazdagsága Istenhez tartozásunkból származik. Kérjük az Ő segítségét, hogy gyengeségeink és megkísértéseink ellenére meg tudjunk maradni az Úton. Hogy fáradhatatlanul működő alapvető törekvésünket fejezzék ki a csodaszép zsoltárnak az ítélő Krisztushoz intézett utolsó sorai: „Majd ha kegyelmesen Nézed az életem: Állhassak csendesen. Hinni taníts!”

2000. június